

Motion till riksdagen 2023/24:919

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

Synskadades rätt till ett självständigt liv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör agera för att återupprätta den ursprungliga intentionen i lagstiftningen gällande rätt till färdtjänst för synskadade och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverket bör förtydligas så att synskadades rätt till färdtjänst säkras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till avgiftsfri ledsagning för personer med synnedsättning bör säkerställas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förutsättningarna för att reglera insatsen ledsagning i en särskild lag bör utredas och tillkännager detta för regeringen.

Rätten till färdtjänst måste säkras

Det har skett en utveckling mot en striktare tillämpning av färdtjänstlagen som hotar rätten till färdtjänst för synskadade. När färdtjänst nekas innebär det kraftiga begränsningar i livet för en person med synnedsättning. Det kan handla om att personer inte kan ta sig till arbete eller studier eller till andra aktiviteter som de flesta tar för givet. Den enskilde riskerar att bli ofrivilligt isolerad i sitt hem. En person som är blind eller som har en grav synnedsättning kan inte orientera sig som en seende. Även på platser som är kända för personen kan trafikmiljön innehålla så stora risker att synskadade inte kan röra sig säkert på egen hand.

Det finns flera exempel på personer som tidigare fått färdtjänst men som sedan nekas vid en så kallad omprövning. Omprövningar av tillstånd görs återkommande. Dock handlar det inte om att personen i fråga har fått bättre syn, oftast är det snarare tvärtom.

I stället handlar det om att en ny praxis etablerats, där tillståndsgivare (kommuner och regioner) väljer att tolka lagstiftningen mer restriktivt och nekar synskadade

personer färdtjänst. Högsta förvaltningsrätten sa 2021 nej till att ompröva ett sådant beslut. Det här är en tolkning som inte är i linje med hur stödet var tänkt att fungera när lagstiftningen kom till. Regeringen borde agera för att säkerställa att lagens ursprungliga intentioner återupprättas.

Regeringen gav 2022 Trafikanalys i uppdrag att analysera om nuvarande tillämpning av lagen om färdtjänst följer de intentioner som anges i förarbetena. Trafikanalys slutsats är bland annat att "färdtjänsten inte fullt ut uppfyller sin avsedda roll som ett komplement till kollektivtrafiken." Vidare skriver man i utredningen att "tillämpningen av lagen avviker i några avseenden från förarbetenas intentioner och har skärpts flera gånger sedan lagens tillkomst" samt att "senare praxis ... har drabbat synskadade och andra personer med orienteringssvårigheter". Myndighetens bedömning är att tillämpningarna avviker från det funktionshinderspolitiska målet. Tillgång till färdtjänst är en viktig del av ett fritt och självständigt liv. Trafikanalys utredning innehåller färdiga förslag för att säkerställa synskadades rätt till färdtjänst. Regeringen borde snarast agera och ta initiativ till ett förtydligande så att de brister som framgår av Trafikanalys utredning kan åtgärdas.

Ledsagarservice är nödvändigt för ett självständigt liv

En fungerande ledsagarservice är i många fall av central betydelse för att synskadade ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv. Så många som 8 av 10 personer med mer uttalade synskador upplever att de har svårigheter att orientera sig i främmande miljöer. Mer än sju av tio säger att de ser för dåligt för att på egen hand åka med kollektivtrafiken. Detta riskerar att leda till minskad självständighet, oönskad inaktivitet och brist på sociala kontakter.

När LSS, lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, antogs 1993 var grav synnedsättning ett skäl till stöd enligt lagen. Denna rätt har urholkats genom en successiv förskjutning av hur lagen tillämpas. Synskadade får idag regelmässigt avslag på ansökan om ledsagning enligt LSS. Även personer som under många år har beviljats ledsagning har plötsligt fått sin rätt till stöd indragen. Beslut om att från en dag till en annan neka ledsagning meddelas utan att någonting i personens situation har ändrats; personen i fråga har inte plötsligt börjat se bättre. Det enda som har hänt är att lagen tolkas annorlunda. Allt färre i LSS personkrets 3 (där synskadade ingår) beviljas ledsagning. Minskningen är 68 procent sedan 2007. Det visar en ny rapport från Socialstyrelsen. Sämst är utvecklingen bland unga. De får ofta varken stöd enligt LSS eller andra insatser från sin kommun.

Personer som nekas ledsagning enligt LSS kan bli hänvisade till insatser enligt socialtjänstlagen. I praktiken innebär det färre timmar och fler begränsningar kring vad ledsagningen får användas till. Brukaren ges mindre möjlighet att påverka hur stödet kan användas och det kostar oftast pengar. Ibland är kommunens avgift flera hundralappar per timme, vilket i sig är kraftigt begränsande. Insatser enligt LSS är däremot avgiftsfria. Rätten till avgiftsfri ledsagarservice måste säkras och tillämpningen ses över.

Medlemsundersökningar som Synskadades Riksförbund, SRF, har gjort visar att personer med synnedsättningar är mer drabbade av både fysisk och psykisk ohälsa än befolkningen i stort. Exempel är värk av olika slag, sömnproblem, oro och ensamhet. Begränsade möjligheter till motion och att komma ut i naturen är faktorer som kan bidra till detta. SRF menar att det finns ett samband mellan det stöd som synskadade får från

samhället och deras mående. De allra flesta människor, oavsett om man ser eller inte, mår helt enkelt inte bra av att ofrivilligt vara bundna till sitt eget hem, utan möjlighet att röra sig som andra.

Om det inte är möjligt att komma tillrätta med problemen i tillämpningen av LSS, borde regeringen överväga möjligheten att säkra tillgången i en särskild lag.

Ulrika Westerlund (MP)

Katarina Luhr (MP)

Jacob Risberg (MP)

Camilla Hansén (MP)